

Sluttrapport Den grønne tråden

FORORD

Den grønne tråden er et prosjekt som setter folk med psykiske lidelser i arbeid. Prosjektet er arbeids- og opplevelsesrelatert. Visjonene har vært å gi gode arbeidsrelaterte opplevelser til folk som har falt utenfor samfunnet. Mange hadde lange innleggelses på psykiatriske institusjoner bak seg.

Meningen er med prosjektet er å skape forutsigbare og varige arbeidsplasser for personer som har slitt med dobbeltdiagnose og psykiske lidelser. Arbeidsplassene knyttes til sosialt entreprenørskap, utveksling, forskning og økologisk produksjon.

Prosjektet Den grønne tråden er videreført fra De grønne musketerer, og drives av Arktisk Terra Preta, som igjen drives av Aagot Sedolfsen og Bernhard Paul Zimmer, prosjektledere ved Den grønne tråden.

Prosjektet Den grønne tråd begynte i 2013, men er en videreføring av prosjektet De grønne musketerer, som pågikk i 3 år. Dette kan det leses mer om i kapittel 1. Den grønne tråden har nå pågått i 2 år, og det er i løpet av prosjektperioden tilrettelagt for og utviklet arbeidsplasser for sosialt entreprenørskap. Ønsket er på sikt å utvikle permanente arbeidsplasser.

Produksjonen er framtidrettet miljøteknologiske arbeidsplasser. Prosjektperioden er brukt til å tilrettelegge og finne nye arbeidsplasser, samt produksjon av dyrestrø og svartjord via et økologisk kompostsystem, som de selv har dannet.

Prosjektperioden har vært brukt til å utvikle kunnskap tilknytning til forskning og å utvikle konkrete arbeidsoppgaver. Alt har foregått på Tranøy: produksjon av dyrestrø opparbeidelse av grønnsaksfelt og landskapspleie og forberedelse for dyrking av grønnsaker. Arbeidstakerne har kommet fra TBO Helse ved Tranøy gård.

Samarbeidspartnere til Den grønne tråden er Landsforeningen for Pårørende innen Psykisk helse (LPP), Statskog, TBO Helse, Freie Universitet i Berlin vedrørende forskning, Landbrukshøgskolen i Ås, og Havforskningsinstituttet i Bergen.

Prosjektets medisin var arbeidet, og lønnen fikk de i form av gode opplevelser og reiser. Dvs. at de tjente penger via prosjektet, og med pengene laget de reiser, opplevelser og kultur for brukerne, samt kjøpte friluftststyr.

Gjennom jobben og reisene har de klart å opprette en helhetlig behandling, og gevinsten har vært bedring for brukeren: A) medisiner og selvmedisinering har minsket betraktelig. B) Det har vært helt rusfrie perioder (for eksempel når de har vært på reiser) Prosjektet har fått en god del oppmerksomhet gjennom sitt behandlingsopplegg samt miljøpriser. Dette har ført til at deltakerne har følt stolthet, samhørighet og medeierskap.

For å holde i et slik prosjekt, er det umulig å jobbe 8-16. Å få i gang prosjektet har krevd mye jobb. Å gå utenfor vante rammer har ført til resultater og gjort prosjektet fruktbart.

Vi sender en stor takk til Landsforeningen for Pårørende innen Psykisk helse for moralsk støtte og den gode oppbakkingen for prosjektet. Vi føler en varm forpliktelse for å imøtekomme den seriøse generøsiteten vi har møtt fra dere. Vi ønsker også å takke for ExtraStiftelsen for den forståelsen dere

har vist for prosjektet, og for å ha nærmet oss med en menneskelig og ubyråkratisk tilnærming. Dette har betydd mye for oss, og gitt oss veldig mye, ikke minst motivasjon.

1: BAKGRUNN FOR PROSJEKTET / MÅLSETTING

De grønne musketerer, var forprosjektet til Den grønne tråden og har pågått i 3 år siden 01.01.2011. Den grønne tråden har pågått i 2 år, og er en videreutvikling av Musketerene. Bernhard Zimmer (prosjektleder) og Ågot Sedolfsen har gjennom prosjektet tilrettelagt for og utviklet arbeidsplasser for sosialt entreprenørskap. Ønsket har vært å utvikle permanente arbeidsplasser.

DE GRØNNE MUSKETERENE

De grønne musketerer var et prosjekt for inntil 12 personer som av forskjellige årsaker har falt utenfor arbeidslivet. De har drevet med forskjellige småprosjekter, men 4 prosjekter var mest sentral: henger sammen i en grønn tråden, og det er også det som Den grønne tråden bygger på:

Frukt og Grønt: En av de største og viktigste jobbene som Musketerene gjorde var å hente matvarer med kort holdbarhet hos flere grossister. Dette er brød, kjøttvarer, alle mulige slags dagligvarer og aller mest frukt og grønnsaker.

- Den beste delen gis gratis til økonomisk og sosialt vanskeligstilte gjennom Frelsesarmeen, Kirkens Bymisjon og flere organisasjoner som hjelper personer med rus- og psykiske lidelser.

- Restene utleveres deretter til tre gårdsbruk nær byen der geiter, sauer og kyr tar del i overfloden. Bøndene sier at dyrene trenger mindre kraftfor og gir mer melk!

- De matvarene som er ødelagte havner i komposteringsreaktorer og blir til økologisk jord.

Kompostering i reaktor: Ideen var å bruke matvarer som kastes på grunn av kort holdbarhet som hovedbestanddel i komposteringen. Dette var hovedsakelig frukt og grønt. Maskinene omgjør på en luktfri og rask måte store mengder matavfall til god og økologisk kompostjord.

Skogsdrift: Vår, sommer og høst jobber Musketerene i skogen. Her feller vi trær som vi så langt har solgt til videreforedling til en annen produsent.

Dyrking av økologiske grønnsaker: Hver sommer dyrker vi økologiske grønnsaker i samarbeid med bonde Helga Nordgård. Knutekål, poteter, gulrøtter og mye annet selges på bondens marked og til nærliggende matvarebutikker.

DEN GRØNNE TRÅDEN

Musketerene omdannet matavfall med kort holdbarhet til dyrefor og kompost. Grunnet mangel på utstyr fikk de ikke tatt prosjektet ut til fullt potensiale. Den grønne tråden viderefører dette, og ønsker nå via produksjonen å danne varige arbeidsplasser. Det de produserer er økologisk dyrestrø og svartjord. Vi sikter i Den Grønne tråden å produsere SVARTJORD, da dette er ekstremt

næringsrikt. Terra Preta i Tyskland er de som først utviklet svartjord da de klarte å kopiere sammensetningen av det ekstremt næringsrike jordsmonnet i Amazonas. For dette ble de i 2010 kåret til årets bedrift, og ansatte i lang periode en person daglig. Vi tror at vi kan lage et minst like godt produkt i Nord-Norge. Vi samarbeider med Terra Preta, og de har troen på at vi kommer til å lage et godt produkt med egne oppskrifter som blant annet inneholder fiskeavfall.

Våre arbeidstakere.

Arbeidstakerne i Den grønne tråden har kommet fra TBO Helse ved Tranøy Gård, som er et privat helseforetak for helhetlig behandling av folk med dobbeltdiagnose og psykiske lidelser. Beboerne her er mennesker som har falt utenfor samfunnet, og har blant annet problemer innen psykisk helse og rus.

Arbeidsplassene som skapes er for beboerne på Tranøy og meningen er at det på sikt skal bli et vedvarende tilbud i sosialt entreprenørskap og grønt arbeid. Å skape arbeidsplasser krever en utviklingsprosess, der vi har lyktes å finne produkter, arbeidsoppgaver og vi har fått tilknytning til internasjonal forskning. Vi har nå funnet formalisert tilknytning til internasjonal forskning og utvikling av produkter knyttet til økologisk landbruk og miljø.

De erfaringer vi har sett at de tradisjonelle behandlingsmetoder er veldig begrenset og har vist seg å være lite effektive og ikke så hensiktsmessige. Derfor ønsket vi å skape et helhetlig behandlingstilbud der arbeid er en vesentlig del i behandlingen. Lønn i form av gode opplevelser gir best uttelling.

Målsetting

Ett av målene er å skape nye og grønne arbeidsplasser, på et nytt og framtidsrettet område. Det er også viktig i behandlingen at brukere får medeierskap i prosessen med å skape produktet. Dette gir også en positiv selvfølelse. Et nytt felt gir nye muligheter. Hvorfor skal samfunnets dårligstilte alltid få de dårligste arbeidsoppgavene? Vi mener at det er viktig i behandlingen og for bedring at de kan være med å skape nye produkter.

KAP. 2 PROSJEKTGJENNOMFØRING / METODE

Prosjektleder kommer ut til øya, der brukere som da er våre arbeidstakere settes i arbeid. Betalingen de får er motivasjon i form av reiser og gode opplevelser, som gir en mestringfølelse.

Brukerne jobber i ganske sammenhengende perioder. Det er flere i bedriften som jobber i helhetlig turnus, og det leies inn annet personale som kommer til øya. Disse får opplæring for å gå videre i arbeidsprosessen, som også innebærer å følge opp brukernes arbeidsoppgaver og det helhetlige behandlingskonseptet.

Det har vært gjennomført opplæring av prosjektledere for å kunne ivareta prosjektet, samt at det er opplæring av brukere. Prosjektlederne har også vært på internasjonalt kurs for å kunne utdanne bønder og institusjoner innen spesialkompostering, deriblant miljøorganisasjoner og pårørendeorganisasjoner i Norge. Her har vi også investert i gode redskaper når det gjelder å lage analyser og estetiske arbeidsredskap, samt kursmateriale på norsk.

For å få prosjektet på glid har vi vært avhengig av gode samarbeidspartnere. Ved den økologiske komposteringen har vi kommet frem til en kompost bestående av vegetasjon, matavfall, maritime rester og dyrerester. Dette gir det beste resultatet – og er med på å gi oss den ønskede svartjorden. Vi er nyskapende på dette, og har fått god tilbakemeldinger. Vi får tilsendt materiale til komposten fra blant annet Norske skog, Havforskningsinstituttet i Bergen og Landbrukshøgskolen i Ås. Mye av materialet sanker de og velger ut selv. Brukerne på Tranøy er med på denne prosessen.

Innkjøp

For å kunne få produksjonen ordentlig i gang har vi måttet gå til innkjøp av følgende:

- Skogsarbeidsvogn (transportable garasje), som gjør oss mobile og at vi kan dra ut til skogsområder for å rydde og lage fres. Dette er mobil base for skogsarbeid med overnatting. Denne har vært og kommer til å være en gode del av arbeidsområdet i fremtiden. Denne gjør at vi kan være på et sted i lengre perioder, og få kontinuitet i både arbeidet og produksjonen.
- Traktor og fliskutter. Begge har vært og er sentrale i produksjonen av økologisk dyrestrø.
- Gode redskaper til hage og kompostering
- Annet utstyr

Vi har også nylig fått på plass lokaler for produksjon av komposten, som også ligger på Senja.

Oppgaven for brukerne har vært:

- 3 arbeidstakere har hele tiden vært med på å lage dyrestrø og holdt på med kultur – og landskapsarbeid. For arbeidstakerne har det vært en investering i kunnskap og nytenking. Prosessen er blitt betegnet som innovativ, og har stort potensiale for utvikling og forskning.
- For å lage dyrestrø brukes skogsmateriale. Vi er derfor i skogen og sanker materiale. Dette blir en vinn-vinn situasjon. Vi åpner gjenvokste landbruksområder, samtidig som vi sanker inn materiale for å produsere dette meget spesielle dyrestrøet.
- De er med å teste ut økologisk kompostering, og deltar i innovasjonen fra steg til steg. De måler for eksempel CO₂, metan og O₂-verdier. De opplever effekten av god økologisk gjødsel gjennom dyrking for eksempel, målbar dyrking i forsøksfelt.

KAP. 3 RESULTATER OG RESULTATVURDERING

I løpet av prosjektet Den grønne tråden har vi fått på plass utstyr og lokaler, og driften er nå mer på glid. Mye av tiden i løpet av prosjektperioden er brukt på å danne gode og meningsfulle arbeidsplasser, som også er framtidsrelaterte og knyttet til forskning, klima og miljø. Det tok lengre tid enn antatt, men vi har klart å skape en produksjonsmulighet, ved å ha fått alle produksjonsverktøy på plass. Også for å drive med småskalaproduksjon og forsøk med klare forskningsoppdrag.

Måloppnåelse:

1. Vi ser at våre arbeidere blir knyttet til produktet, og får innblikk og kunnskap i de biologiske prosessene (ved kompostering). De opplever stolthet, og får en mestringsfølelse. Vårt prosjekt har resultert til to personer som har fått seg en fast jobb.

Prosjektet har derfor vært en milepæl for brukere, behandlere og brukerorganisasjoner å tenke i nye baner. For brukere har det vært et viktig steg i egen rehabilitering og mulighet til å komme nærmere seg selv og får mulighet til å kunne jobbe. Gjennom denne behandlingsformen som prosjektet har vært basen for, kan vi dokumentere at bruk av psykofarmika har blitt kraftig redusert, og det har vært mye mindre rus / ulovlig egenmedisinering.

2. I den grønne tråden har komposteringsdelen blitt videreutviklet. Det er blitt utført eksperimenter, og vi har klart å produsere et meget miljøvennlig dyrestrø. På sistnevnte har vi mottatt meget gode tilbakemeldinger, og vi er faktisk de eneste i Norge som gjør dette. På alt dette er det brukerne som er med å produserer. Dyrestrøet er blant annet brukt i et hønseshus, og gjennom flere måneder dannes det ikke lukt. En annen gevinst er at det ferdig brukte dyrestrøet (anrikt med næringsstoffer) går videre til enn viktig del av komposteringsprosessen.
3. Pårørende til brukerne ser at denne helhetlige behandlingsformen virker og har fått tillitt til systemet.
4. I løpet av prosjektet har vi sammen klart å produsere innovative nyvinninger. For dette har de fått gode uttalelser av forskere i Norge og Europa. Det må også nevnes at prosjektleder har blitt invitert som foredragsholder på tema innen kompostering på et Universitet i Berlin.

KAP. 4 OPPSUMMERING / KONKLUSJON / VIDERE PLANER

Prosjektleder har opplevd det meningsfulle arbeidet som mer eller mindre skaper verdier og tilknytning i samfunnet, der gode opplevelser er en viktig medisin, og et meget godt menneskelig- og framtidrettet behandlingskonsept.

Helhetlig behandling der arbeid er en del av behandlingsmodellen, kombinert med gode opplevelser og tilknytning til samfunnet, gir de beste resultatene. Ut ifra erfaringene fra det helhetlige behandlingsarbeidet vi har gjort i den grønne tråden, har vi laget varige og forutsigbare arbeidsplasser med meningsfulle arbeidsoppgaver med tilknytning til opplæring og moderne miljøteknologi. Bruk av det sosiale og naturressurser er sentralt. At brukere slutter å bruke medisiner og etter hvert kan komme seg ut i betalt arbeid, gir en enorm samfunnsmessig gevinst.

Videre planer:

SPESIALKOMPOST SOMMEREN 2015

Neste arbeidsoppgaver handler om å sanke inn materiale for å lage spesialkomposten, som er videreføring av prosjektet. Denne delen av prosjektet vil være i gang sommeren 2015. Selve

produksjonen av spesialkomposten kommer til å foregå i lokalet til Arktisk Terra Preta på Senja, som nylig kom på plass. Videre vil det jobbes kontinuerlig med komposteringen, dyrking og utprøving av materiale.

NYE FORSØKSFELT

Vi skal også finne nye arbeidsoppgaver, som å dyrke på forsøksfelt, lager nye forsøksfelt i ulike klimasoner og med ulike produksjoner i komposteringen.

AKSJER TIL BRUKERNE

Brukere skal integreres enda med i utviklingen, og de skal få aksjer som et symbol på medeierskap i hele prosessen og bedriften.

LÆRLINGEPLASSER

Det er en intensjon at en del brukere får lærlingeplasser innen vår bedrift Arktisk Terra Preta, som også ligger på Senja, som en videreutvikling av prosjektet. Her skal bosituasjon, arbeid og fritid være integrert, som kan bety at de skal være her i perioder med rundt 2 dager om gangen. Det skal altså bli et arbeidstiltak som skal legges utenfor institusjonene med helhetlig oppfølging, der arbeid og mestring er en viktig del. "

KURS TIL BRUKERE OG PÅRØRENDE

Vi skal jobbe aktivt for å formidle lærdom og kunnskap fra prosjektet. Vi har planlagt å holde kurs for blant annet pårørende og brukere, miljøorganisasjoner om kompostering og urban hagekultur for fruktbar jord og grønt arbeid. Fruktbar jord skal være en base for sosialt samarbeide. Et kurs rettet mot pårørende og brukere vil også dannet en god sosial setting.